

- faculteit rechtsgeleerdheid gent

erfgoed●prokkels

Ontstaansgeschiedenis

De geschiedenis van de locatie is nauw verweven met de Jezuïeten. Die kloosterorde deed haar intrede in Gent in 1591, enkele jaren na de herovering van de stad door Alexander Farnese. De Jezuïeten namen hun intrek in het Hof van der Vere, de voormalige residentie van de calvinist Jan van Hembyze, op de hoek van de Voldersstraat en de Korte Meer. In de daaropvolgende jaren voerden zij een actieve aankoop- en bouwpolitiek, waardoor zij omstreeks het midden van de zeventiende eeuw een indrukwekkend patrimonium uitgebouwd hadden, met een eigen kerk, klooster en gymnasium.

Na de afschaffing van de orde in 1773, door paus Clemens XIV, kwamen de gebouwen toe aan de overheid, die ze uiteenlopende bestemmingen gaf. Een gedeelte ervan was bestemd voor de Raad van Vlaanderen, het hoogste rechtscollege van het graafschap Vlaanderen, en in een ander deel werd een college met pensioonaat gevestigd. Tijdens de Nederlandse periode (1815–1830) besloot koning Willem I tot de oprichting van drie nieuwe universiteiten in de Zuidelijke Nederlanden: Leuven, Luik en Gent. Op 9 oktober 1817 vond de plechtige opening van de Gentse universiteit plaats in de Troonzaal van het Gentse stadhuis. De Faculteit Rechtsgeleerdheid was een van de vier stichtende faculteiten, naast de faculteiten voor Letteren en Wijsbegeerte, Geneeskunde en Wis- en Natuurkunde. Het stadsbestuur stelde verschillende gebouwen ter beschikking van de universiteit. Zo vonden de Rechten onderdak in de bibliotheek aan de Ottogracht, terwijl de Letteren en Wijsbegeerte gehuisvest werden in de gebouwen van het voormalige Jezuïetenklooster aan de Voldersstraat.

Situering

De Gentse Faculteit Rechtsgeleerdheid zag het levenslicht in 1817. Zij bevindt zich vandaag op de oudste locatie van de Universiteit Gent, tussen de Universiteitstraat, de Korte Meer, de Voldersstraat en de Paddenhoek. Het historische gebouwenpatrimonium is erg divers, met wortels in de zeventiende eeuw, toen het Jezuïetenklooster er gevestigd was.

De Gentse stadsarchitect Lodewijk Roelandt kreeg reeds in 1816 de opdracht van het stadsbestuur om op de gronden van de Jezuïeten een *Paleis* te bouwen, voor de officiële plechtigheden van de universiteit, (de huidige aula, gelegen op de plaats van de vroegere Jezuïetenkerk die in 1801 afgebroken was). Daarnaast tekende Roelandt ook de plannen voor de andere universitaire gebouwen. Hij voorzag vier vleugels rond de binnentuin, een voor elke faculteit. Hierbij kon één vleugel van het voormalige klooster gerecupereerd worden. In 1826 werden de gebouwen opgeleverd en kon het toenmalige universitair onderwijs grotendeels op één campus geconcentreerd worden.

Tegen het einde van de negentiende eeuw barstte de Gentse universiteit uit haar voegen. Systematisch werden op andere locaties nieuwe gebouwen in gebruik genomen. De ingenieurs verhuisden bijvoorbeeld in 1890 naar het gloednieuwe *Institut des Sciences* tussen de Plateaustraat en de Rozier, terwijl in 1957 begonnen werd met de bouw van de nieuwe huisvesting voor de Letteren en Wijsbegeerte op de Blandijnberg. De verhuizing van die faculteiten, in combinatie met een gestage groei van de rechtenopleiding, zorgden ervoor dat de oorspronkelijke universiteitsgebouwen vanaf de jaren 1980 volledig ingenomen konden worden door de Faculteit Rechtsgeleerdheid. Recent zijn daar de historische gebouwen van de voormalige Braunschool bijgekomen. Binnen afzienbare tijd zullen de Rechten ook de gebouwen aan de Korte Meer en de Universiteitstraat 8 innemen, wanneer de Faculteit van de Politieke en Sociale Wetenschappen nieuwe oorden zal opzoeken.

In deze publicatie, die opgesteld werd naar aanleiding van de tweehonderdste verjaardag van de Gentse Faculteit Rechtsgeleerdheid, wordt het huidige gebouwencomplex van de faculteit besproken, vanuit de historische context.

Centrale figuur: François Laurent

Portret van François Laurent geschilderd rond 1956 door Antoon de Boever (1909–1995). Kopie naar het portret door Lieven de Winne dat zich in het Museum van Schone Kunsten in Gent bevindt. © Sebastiaan Vandebogaerde

François Laurent (1810–1887) is zonder twijfel de bekendste, of misschien beter beruchtste, professor van de Gentse Rechtsfaculteit. Die Luxemburger van geboorte bekleedde zijn leerstoel gedurende een kleine halve eeuw, van 1836 tot 1882. Hij verwierf naam en faam binnen de juridische wereld dankzij de publicatie van een uitgebreide commentaar op het Burgerlijk Wetboek, zijn 33-delige *Principes de droit civil* (1869–1879). Minister van Justitie Jules Bara vroeg hem om een nieuw Burgerlijk Wetboek te ontwerpen. Laurents *Avant-projet de révision du Code civil* was echter veel te antiklerikaal en te progressief voor zijn tijd, waardoor het dode letter zou blijven. Naar hem werd het François Laurentplein genoemd, met zijn standbeeld uit 1908, naar een ontwerp van Jules Pierre Van Biesbroeck.

Wandeling

Ingang Braunschool (1)

De monumentale poort aan de Voldersstraat is in barokstijl opgetrokken en versierd met een recent beeld van de Maagd van Gent. Het was de ingangspoort van het gymnasium van de Jezuïeten, waarvan de oorspronkelijke bouwwerkzaamheden dateren uit de periode 1658–1665. Het gymnasium telde zes ruime klassen, met in totaal meer dan 400 leerlingen. Het onderwijs was kosteloos, dankzij een stadsbelasting op wijn en bier. In de achttiende eeuw taande langzaam maar zeker het succes, met nog slechts 29 leerlingen in 1772.

Binnenkoer Braunschool (2)

Rondom de binnenkoer bevinden zich de drie grote, oorspronkelijke vleugels met gestileerde façades, rondbogige vensters en zuilen; aan de oostkant bevindt zich een kleiner paviljoen van recentere datum (de huidige faculteitsraadzaal).

Na de afschaffing van de Jezuïetenorde in 1773 kwamen alle goederen toe aan de Staat, die de gebouwen van het gymnasium vervolgens toewees aan de Raad van Vlaanderen. Dit hoogste rechtscollege van het graafschap Vlaanderen had tot dan toe zijn intrek in het Gravensteen.

Tussen 1773 en 1778 werden de nodige verbouwingen uitgevoerd. Zo werd de rondboogvormige open zuilengalerij van de noordvleugel (de vleugel aan de straatkant, het huidige decanaat) dichtgemetseld tot een gesloten galerij met omlijste ramen. In de achterste vleugel werd een gevelbreed terras aangelegd, afgeschermd door dertien pilasters met gebeeldhouwde vazen en sober smeedwerk, vanwege de nood van de Raad van Vlaanderen, als hooggerechtshof, aan een vierschaar in open lucht. Ook de interne kamer- en ruimteverdeling werd herschikt.

In 1795 werd de Raad van Vlaanderen afgeschaft door de Franse bezetters, waarna het *Tribunal de première instance* er haar intrek nam. De Rechtbank van Eerste Aanleg bleef tot 1844 in het gebouw gevestigd, waarna zij verhuisde naar het nieuwe Justitiepaleis aan het Koophandelsplein. De provincie schonk vervolgens de gebouwen aan de stad, met als voorwaarde om die om te vormen voor academische doeleinden. De stad slaagde er evenwel niet in om hiervoor onmiddellijk voldoende financiële middelen te vinden, waardoor de burgerwacht zich ondertussen in het leegstaande gebouw vestigde.

Monumentale barokke ingangspoort Braunschool, voor de renovatie. © UGent, foto Hilde Christiaens

Binnenkoer van het Jezuïetencollege (Braunschool) aan de Voldersstraat voor renovatie. © UGent, foto Hilde Christiaens

Binnenkoer van de Braunschool na de renovatie. © Dirk De Muynck

In 1856 werden dan eindelijk de nodige aanpassingswerken aangevat. De oostelijke vleugel, die voorheen slechts uit enkele schamele bijgebouwen bestond, werd volledig vernieuwd (de huidige faculteitsraadzaal). Ook werden ramen toegevoegd aan de benedenverdieping van de noordelijke vleugel. In 1858 konden de studenten en professoren van de ingenieursopleiding er eindelijk hun intrek nemen. Na de verhuizing van de ingenieurs kwam het gymnasium in 1890 leeg te staan.

Er gingen stemmen op om het gebouw om te vormen tot centrale bibliotheek. Stadsarchitect Charles Van Rysselberghe had een grootschalige neobarokke gedaantewisseling voor ogen, met extra verdiepingen en vleugels ter uitbreiding. Van die plannen kwam evenwel niets terecht. Na enkele jaren leegstand namen de meisjesleerlingen van de bouwvallige stadsschool aan de Korte Dagsteeg er in 1893 hun intrek. Alhoewel het stadsbestuur dit als een tijdelijke oplossing gezien had, werd die situatie al vlug permanent, wegens gebrek aan alternatieven. In 1921 werd het schooltje omgedoopt tot Emile Brauninstituut, vernoemd naar de populaire liberale burgemeester van Gent en in 1943 werd het gebouwencomplex beschermd als historisch monument.

In 1999 kreeg de universiteit de kans om de gebouwen te kopen van de stad Gent. Er werd beslist om de beschermde gebouwen in hun historische glorie te herstellen, waarbij het Architectenbureau Van Acker & Partners de restaurerende taak toegewezen kreeg. De restauratie begon in 2001 en werd in 2009 afgerond. Het originele concept werd zo veel mogelijk behouden.

Zuidvleugel Braunschool - gelijkvloers (3)

Op de benedenverdieping zijn nog enkele oorspronkelijke lambriseringen van de Raad

Lambrisering op de benedenverdieping van de zuidelijke vleugel van de Braunschool. Fresco's naast een celdeur.

© Sebastiaan Vandenbogaerde

Vleugel C5 vanop de binnenkoer van de faculteit gezien.
© Sebastiaan Vandenbogaerde

van Vlaanderen en van de Rechtbank van Eerste Aanleg aanwezig. Bij de recente renovatie was het de bedoeling om het sanitair in de kelder onder te brengen, maar die plannen werden gewijzigd. Hierdoor werd een stuk van de benedenverdieping van de mooie zuidvleugel noodgedwongen ingericht als toiletblok.

Zuidvleugel plus (4)

Hier belanden wij in het vroegere kloostergedeelte. De kloostercellen werden in ere hersteld en tot bureaus omgevormd. Tijdens de restauratiewerkzaamheden werd een aantal originele muurfresco's ontdekt, die geconserveerd werden.

De Vleugel C5 (5)

De huidige *Vleugel C5* is met vier bouwlagen de hoogste vleugel van de binnenkoer. Het is ook de oudste vleugel en vormde samen met de *Zuidvleugel plus*, het Jezuïetenklooster. Op de verschillende verdiepingen zijn de oude, mooi gedecoreerde kloostergangen nog aanwezig. Die vleugel werd grondig gerenoveerd in de jaren 1970–1980.

5

6

6

6

De binnentuin (6)

Tijdens het ancien régime bevond zich op die locatie reeds de tuin van de Jezuïeten, in een patroon van vier grote vierkanten. De tuinfunctie bleef behouden wanneer de universiteit haar intrek nam in de oude kloostergebouwen.

Een anekdote. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd het bronzen standbeeld van Albrecht Rodenbach vanuit Roeselare naar de binnenkoer overgebracht. Het was de periode van de eerste Vlaamse Universiteit (de zogenaamde *Von Bissinguniversität*) en het beeld stond symbool voor de Vlaamse strijd. Na de oorlog verkaste het beeld van Rodenbach terug naar Roeselare, waarna de lege plek in het midden van de binnenkoer enkele jaren later ingenomen werd door de huidige treures.

De tuin kreeg haar huidige vorm begin de jaren 1980, onder het decanaat van professor Robert Senelle.

De oude bibliotheek (7)

De vleugels A, B en D dateren uit de beginjaren van de universiteit (1817–1826) en werden ontworpen door de Gentse stadsarchitect Lodewijk Roelandt. Op de benedenverdieping van *Vleugel A* vinden wij de prachtige oude bibliotheek van de Faculteit Rechtsgeleerdheid (op heden de bibliotheek Europees Recht). Tot diep in de twintigste eeuw was dit het hart van de faculteit en de enige plaats waar studenten en professoren elkaar konden ontmoeten buiten de lesuren. De proffen hadden toen namelijk nog geen eigen bureau en werkten meestal gewoon thuis.

De koepelzaal (bibliotheek eerste verdieping binnenkoer) (8)

Op de eerste verdieping van *Vleugel A* vinden wij de *Koepelzaal*, die momenteel gebruikt wordt als *Leeszaal Fredericq* van de rechtenbibliotheek. De huidige inrichting gaat terug tot het decanaat van professor Willy Delva in de jaren 1970.

Gereneeerde kloostergang op de benedenverdieping van Vleugel C5. Vandaag biedt die gang onderdak aan het Instituut voor Rechtsgeschiedenis.
© Sebastiaan Vandenbogaerde

De binnenkoer van de faculteit tijdens WO1. Centraal staat het standbeeld van Albrecht Rodenbach.
© Universiteitsarchief Gent

De Zaal Braunschool (bibliotheek eerste verdieping) (9)

Via de Koepelzaal komen we in de Zaal Braunschool van de bibliotheek (zuidvleugel van de Braunschool). Hier was oorspronkelijk de rijke Jezuïetenbibliotheek gevestigd, wat het prachtige, uitbundig versierde stucplafond verklaart, van de hand van Jan Hansche. Het plafond bestaat uit acht panelen met elk een verschillend onderwerp, afgewerkt met polychrome halfreliefs in stucwerk.

Door de Raad van Vlaanderen en de Rechtbank van Eerste Aanleg werd die ruimte gebruikt als gerechtelijk archiefdepot. In het midden van de negentiende eeuw werd zij omgevormd tot een chemisch laboratorium en een amfitheater. Nadien werd ervan een ruime gymnastiekzaal gemaakt, ten behoeve van de leerlingen van de meisjesschool. Vanaf 1908 werd het (deels) opnieuw voor universitaire doeleinden aangewend. Het pas opgerichte Hoger Instituut voor Lichamelijke Opvoeding (HILO), dat wegens geldgebrek geen eigen gymnastiekinfrastructuur kon uitbouwen, kwam overeen met de directrice van de meisjesschool dat de studenten lichamelijke opvoeding op bepaalde tijdstippen de infrastructuur mochten benutten (elke dag, behalve dinsdag en zaterdag, tussen 15 en 16.30 uur). Die regeling duurde tot 1960, toen het HILO zijn intrek kon nemen in de nieuwe infrastructuur aan de Watersportbaan.

In 1931 werd het originele stucplafond om veiligheidsredenen gedemonteerd en overgebracht naar de reserveruimtes van het Museum voor Schone Kunsten in een loods in de haven van Gent. Tijdens de renovatie van 2001–2009 werden de oorspronkelijke delen van onder het stof gehaald en in de geest van hun oorspronkelijke stijl heropgebouwd. Ongeveer 80% van het huidige plafond is origineel! Ook de oorspronkelijke bibliotheekfunctie werd in ere hersteld.

De binnenkoer van de faculteit anno 1937. De kenmerkende boom die vandaag het plein overheerst was net geplant.
© Universiteitsarchief Gent

Binnenkoer huidige toestand.
© Dirk De Muyck

De nieuwbouw uit de jaren 1960–1970 (10)

Wanneer je de binnentuin verlaat via Vleugel A kom je op de huidige fietsenparking. Naar verluidt zou bij de aanleg van die parking een eeuwenoude boom geveld zijn, die nog uit de tijd en tuin van Jacob van Artevelde zou stammen. De Gentse leider werd er op 24 juli 1345 tijdens een oproer met een bijl vermoord. Aan de linkerkant zie je de gebouwen van de Paddenhoek en aan de rechterkant die van de Universiteitstraat.

De naam Paddenhoek, voor het eerst vermeld in 1281, verwijst naar het oorspronkelijk moerassige karakter van dit stadsgedeelte. Het gaat om een L-vormig straatje dat de Kalandeburg met de Voldersstraat verbindt. Aanvankelijk was het voornamelijk bebouwd met koetshuizen met inrijpoorten. Die huizenrij werd in de jaren 1960 gesloopt om plaats te maken voor de huidige nieuwbouw.

Hetzelfde lot waren de uitgewoone herenhuizen van de Universiteitstraat aan de kant van de Kalandeburg beschoren. Tussen 1966 en 1970 werden zij gesloopt om plaats te maken voor een nieuwbouw met drie grote auditoria, in gebruik sinds 1970, en de huidige hoofdvluegel, in gebruik sinds 1974 samen met de gerenoveerde vleugel D. De namen van de auditoria, *NB I, II en III*, verwijzen naar die ondertussen gedateerde *NieuwBouw*.

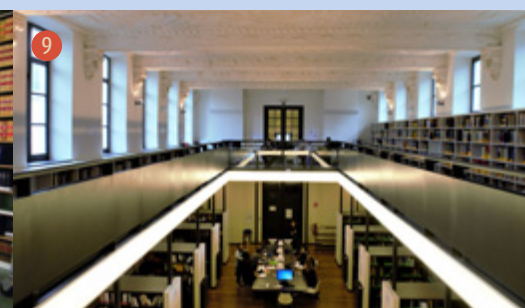
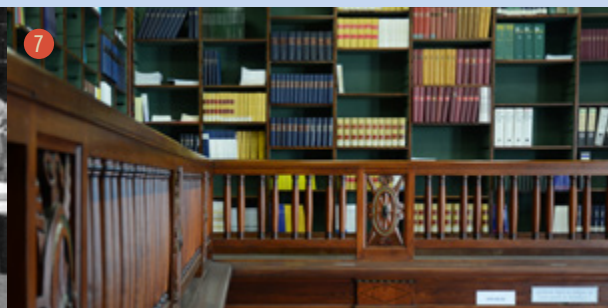
Verder aan de Universiteitstraat zien wij het nummer 6, met de nieuwe verbindingsvleugel die in 1989 in gebruik genomen werd. Ondertussen was het historische pand op nummer 8 in dermate slechte toestand dat het de bijnaam het *Kankerpaviljoen* gekregen had. Er moesten zelfs stellingen tegen de gevel geplaatst worden voor de vallende stenen. Dit pand was het voormalige pensionaat van het college dat in opdracht van keizerin Maria Theresia geopend werd in 1777. Het is ondertussen gerenoveerd en behoort grotendeels toe aan de Faculteit van de Politieke en Sociale wetenschappen.

Studenten aan het werk in de oude bibliotheek van de Faculteit Rechtsgeleerdheid.
© Universiteitsarchief Gent

Bovenverdieping van de oude bibliotheek (huidige bibliotheek Europees recht).
© Sebastiaan Vandenbogaerde

De bedrijvigheid van studenten in de Koepelzaal van de bibliotheek van de Rechtenfaculteit anno 2017.
© Sebastiaan Vandenbogaerde

Foto van het stucwerk aan het plafond in de bibliotheek in de Braunschuur.
© Sebastiaan Vandenbogaerde

Colofon

Uitgegeven in opdracht van de deputatie van de provincie
Oost-Vlaanderen

Jan Briers, gouverneur-voorzitter
Alexander Vercamer, Geert Versnick, Peter Hertog, Jozef Dauwe,
Hilde Bruggeman, Eddy Couckuyt, gedeputeerden
Albert De Smet, provinciegriffier

Auteur: Bruno Debaenst

Met dank aan Sebastiaan Vandenbogaerde, Mark Rummens,
Luc De Bie en het Universiteitsarchief · Universiteit Gent

Beleidsverantwoordelijke: Jozef Dauwe
Directie Cultuur – dienst Erfgoed
Anneke Lippens, directeur
Jo Rombouts, diensthoofd
Ignace Van Driessche, coördinatie

Fotografie: Sebastiaan Vandenbogaerde, Bruno Debaenst,
A. Van Lancker, Hilde Christiaens, Dirk De Muynck,
Universiteitsarchief · Universiteit Gent
Grafische vormgeving: Ann Huyghe (directie Cultuur)
Druk: ABC Drukkerij, Meerbeke

D/2017/1933/3

beelden op cover:
voor: Binnenplaats Faculteit Rechtsgeleerdheid.
© Bruno Debaenst

achter: Stucwerk in de bibliotheek van de Braunschool
(detail).
© Sebastiaan Vandenbogaerde

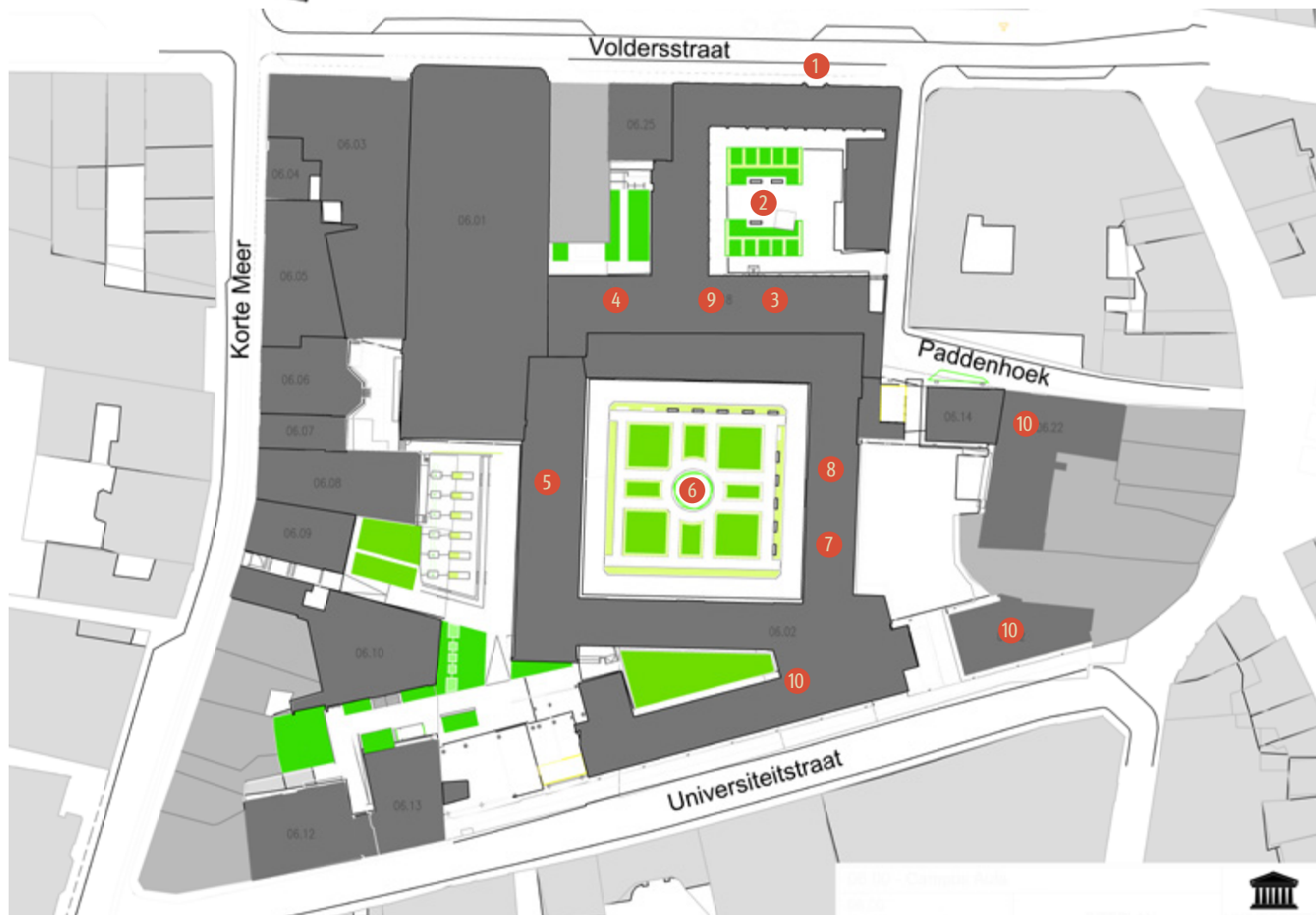
Maquette met de geplande verbouwingen voor de Faculteit
Rechtsgeleerdheid, die toen nog versmolten was met de
Faculteit Economie. Hiervan werden alleen de nieuwbouw
aan de Paddenhoek en de Universiteitstraat gerealiseerd.
De verbouwingen aan de kant van de Korte Meer bleven in de
planfase steken.
© A. Van Lancker

Hedendaags plan van de Faculteit Rechtsgeleerdheid.

● faculteit rechtsgeleerdheid gent

Deze uitgave kwam tot stand in samenwerking met de deputatie van de provincie Oost-Vlaanderen en de Faculteit Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Gent

Erfgoedspokkels: Oost-Vlaams erfgoed in de kijker
www.oost-vlaanderen.be/erfgoedspokkels